

Stawfords dagböcker nu på nätet

Den engelske gruvingenjören Thomas Stawford (1766-1831) var Skånska Stenkolsverkets (nuvarande Höganäs AB) förste "Directeur" och han har bl a efterlämnat 13 dagböcker som numera finns tillgängliga på Internet och Höganäs intranät. Dagböckerna översatta till svenska språket omfattar ca 1200 A4-sidor! Genom Stawfords dagböcker erhåller man en bra uppfattning om hur arbetet vid stenkolsgruvorna i Höganäs gick till för 200 år sedan och vilka problem som Stawford i egenskap av chef för Stenkolsverket ställdes inför.

Det har nästan varit ett 15-årsprojekt för bibliotekarie Ulf Carlbark, Bibliotek & Patent (MRI) att se till att dagböckerna har digitaliserats och bevarats åt eftervärlden. Bakom Ulfs intresse för dagböckerna ligger bl a det faktum att han i början av 1980-talet fick ansvaret för Höganäsbolagets arkiv, däribland det historiska som omfattar gamla handlingar från 1700-talet, protokoll, kungliga tillstånd, korrespondens, gruvhandlingar, personalhandlingar, ritningar, kartor, filmer m m.

Det omfattande arkivet gör det enkelt att följa företagets historia bakåt i tiden.

Översättning från 1940-talet

– Den svenska översättningen av Stawfords 13 dagböcker - som omfattar perioden 1795 till 1831 - gjordes på 1940-talet av bergsingenjör Axel Martin under överinseende av överingenjör Magnus Swanberg, båda tjänstemän på Höganäsbolaget, förklarar Ulf och fortsätter:

– Den svenska översättningen är en sk *blåkopia*, som med tiden blir helt oläslig. Vi började därför med att mikrofilma originalet, dvs Stawfords nedskrivna dagboksanteckningar samt översättningarna.

– Efter hand började sedan arbetet med att skriva in den svenska översättningen elektroniskt. Ett arbetsmoment som många av Höganäs AB:s feriearbetare och praktikanter under årens lopp ta-

git del i. Innan vi placerade de sista och redigerade dagböckerna på nätet korrekturläste Margaretha Johnsson, som under många år arbetat på Forskning och Utveckling, dessa elektroniskt avskrivna dagböcker. Nu finns äntligen alla de historiska dagböckerna på nätet så Höganäs medarbetare och allmänheten har möjlighet att ta del av dem.

– På bibliotekets webbplats finns också en sökmotor så det går att söka t ex namn och orter genom dagböckerna. På det viset kan man exempelvis följa en viss person under hela den tidsperiod dagböckerna omfattar, fortsätter Ulf.

Vardagligheter, dramatik och tragedier

De vanligaste anteckningar i Thomas Stawfords böcker är noteringar om väder, vattenmängd i schakten, hur mycket stenkol som brutits, inköp av maskiner, ordningsregler, men det finns också mycket dramatik nedskrivet.

Epidemiska sjukdomar med dödlig utgång härjade i Höganäs, liksom vargar(!), rymlingar ger sig av, tillfångatas och bestraffas. I början av 1800-talet var också det orostider i Europa. Det var krig mellan England och Frankrike samt mellan Danmark och Sverige. Endast ett smalt sund skiljer Höganäs i Sverige från Själland (Danmark).

Den engelska flottan låg vid flera tillfällen för ankar i sundet mellan Själland och Skåne, väl synlig från Höganäs och Stawford bjöds då och då ombord av de engelska amiralerna. Den franske generalen Jean Baptiste Bernadotte* var enligt uppgift också på väg genom Europa till Själland med 25.000 soldater. Stawford och arbetarna vid Stenkolsverket förskansade sig bakom kanoner i det lilla fiskeläget Höganäs.

Ett utdrag ur dagboken

Här följer ett utdrag från vad Stawford skrev i sin dagbok den 23 januari 1803. Inte så fullt dramatiskt, men en ganska vardaglig händelse på den tiden:

" I morse hade jag Sven Lundahl, 22 år gammal, och Wilhelm Struck, 15 år gammal, uppe på kontoret för att stå till svars för att ha lagt pinnar i pinnlådan. De hade en dag lagt dit fem pinnar och en annan dag 6 pinnar, då de råkade fast. De erkände, och av allt vi kunde se, är båda lika skyldiga, men som Struck

Bibliotekarie Ulf Carlbark med en av Stawfords 13 dagböcker.

inte är myndig kan han inte få samma straff som Lundahl, som fick plikta 3 riksdaler och 8 shilling, dubbla värdet av kolet, och skall sitta en halv timme på trähästen. Wilhelm Struck fick likaledes plikta 3 riksdaler och 8 shilling, vilket belopp skall gå till sjukkassan, och skall dessutom straffas med prygel av sin fader på kolhögen". (Pinnar i pinnlådan anger hur mycket kol man brutit och skall ha betalt för).

Under Stawfords tid i Höganäs infördes många engelska uttryck som försvenskades och levde kvar i Höganäs långt in på 1930-talet. Man kunde då höra någon ropa "låra" (lower) när det skulle gå extra sakta ned i schakt prins Gustaf Adolf. Vid vanlig persontransport i samma schakt, då ångspelet inte fick köras med toppfarten 10 meter/sekunden, ropades "don i botten" (down in bottom). Detta var 100 år efter Stawfords död!

Thomas Stawfords privatliv under åren i Höganäs var också fyllt av personliga tragedier. Hans hustru, son och brorson avled t ex långt före Stawford. Trots detta, och otaliga andra svårigheter han hade att överkomma i det dagliga arbetet vid gruvorna arbetade han oförtrutet vidare år efter år på ett sätt som idag är ägnat att väcka både beundran och förvåning.

– Det är många som har hjälpt till med arbetet med Stawfords dagböcker och det känns verkligen stimulerande att de nu finns sökbara i digital form, säger eldsjäl Ulf Carlbark avslutningsvis.

För de som via nätet är intresserade att läsa Stawfords dagböcker lämnas här webbplatsen på Internet: www.hoganas.com/library.htm. På Höganäs Intranät finns dagböckerna på bibliotekets webbplats under rubriken "Historisk info". □

FOTNOT: Sveriges nuvarande kungahus härstammar från Jean Baptiste Bernadotte (1763-1844) som år 1810 adopterades av den svenske kungen Carl XIII och erhöll då namnet Carl Johan. 1818 blev han Sveriges kung, Carl XIV Johan.